

УДК 930:070](477) “1985/1991”

В. В. Данилевський**УКРАЇНСЬКІ ЧАСОПИСИ ПЕРІОДУ ПЕРЕБУДОВИ (1985–1991 рр.):
ДЖЕРЕЛОЗНАВЧА ХАРАКТЕРИСТИКА**

У статті зроблено спробу джерелознавчої характеристики української літературно-художньої та громадсько-політичної журнальної періодики в роки перебудови (1985–1991 рр.). Констатується, що проблеми журнальної публіцистики періоду перебудови в науковій літературі висвітлені недостатньо, а тому дослідження заявленої теми можливе лише за умови всебічного вивчення самих періодичних видань – журналів, які виходили впродовж 1985–1991 рр. Крім журнальних публікацій, її репрезентує різний за характером і змістом комплекс джерел – документи офіційного походження, архівні матеріали, а також мемуарна література та джерела електронного походження.

Ключові слова: автори, журнали, перебудова, преса, публікації, публіцистика, редактор, спогади, суспільство, часопис.

Постановка проблеми. Громадсько-політична та літературно-художня періодика доби перебудови (1985–1991 рр.) стала інформаційною платформою плюралізму думок, поглядів та орієнтацій і джерелом всебічної інформації, була носієм національної ідеї і важливим чинником пробудження патріотичних почуттів та розгортання руху за здобуття незалежності української держави. Трансформація журнальної публіцистики періоду перебудови відбувалася у складних суспільно-політичних умовах, коли журналістські колективи часописів, позбавляючись компартійного диктату і долаючи цензурні перепони, викривали деформації існуючого ладу і порушували на своїх шпальтах гострі суспільно значимі проблеми. Публіцистичні матеріали, з якими виступали патріотично налаштовані представники інтелігенції, політики та фахівці різних галузей розкривали реальний стан суспільства і справляли значний вплив на формування об’єктивної громадської думки.

Аналіз останніх досліджень. Проблематика функціонування української публіцистики в роки перебудови крізь призму джерелознавчого аналізу ще не стала предметом окремого ґрунтовного історичного дослідження.

Мета статті полягає у джерелознавчій характеристиці української журнальної публіцистики в період перебудови (1985–1991 рр.).

Виклад основного матеріалу. З огляду на те, що проблеми журнальної публіцистики періоду перебудови в науковій літературі висвітлені недостатньо, дослідження заявленої теми можливе лише за умови всебічного вивчення самих періодичних видань – журналів, які виходили впродовж 1985–1991 рр. Крім журнальних публікацій, її репрезентує різний за характером і

змістом комплекс джерел – документи офіційного походження, архівні матеріали, а також мемуарна література та джерела електронного походження.

Дотримуючись усталених підходів, актуалізовану джерельну базу умовно можна класифікувати за такими групами:

- 1) опубліковані офіційні законодавчі акти, документи органів державної влади та партійних органів періоду існування СРСР;
- 2) друковані матеріали літературно-художніх та громадсько-політичних журналів (1985–1991 рр.), які становлять основу джерельної бази;
- 3) періодична преса (газети, журнали), мемуари;
- 4) неопубліковані та опубліковані архівні документи;
- 5) документи особистісного походження (спогади співробітників редакцій та авторів, листи читачів тощо);
- 6) джерела електронного походження.

Першу групу опрацьованих джерел становлять законодавчі акти та офіційні документи, в яких сформульовано основні засади державно-партійної політики щодо розвитку преси та в цілому гуманітарної сфери українського суспільства у складі СРСР і які визначали в ньому роль та місце періодичних журнальних видань.

Характерною особливістю досліджуваного періоду (як і попередніх) є відсутність належної правової бази щодо діяльності засобів масової інформації. Чинна тоді Конституція СРСР [1] (з дублюванням у Конституції УРСР) містила лише декларативну згадку про «гарантування свободи слова і преси» [2], а редакційні колективи та журналісти у своїй практичній роботі спиралися не на юридичні норми, а виконували постанови та розпорядження союзних, республіканських і місцевих партійних органів.

Тільки після вилучення з Конституції СРСР статті 6, яка законодавчо закріплювала КППС як «керівну і спрямовуючу силу радянського суспільства», у 1990 р. вперше на законодавчому рівні було прийнято Закон СРСР «Про пресу та інші засоби масової інформації», який хоч і мав численні прогалини і різночитання, але все ж таки поклав початок розв'язуванню нормативних проблем функціонування журналістики [3].

Залучені в процесі дослідження теми документи КППС і Компартії України (матеріали пленумів, партійних конференцій, з'їздів, виступи партійних керівників, постанови керівних органів партії різного рівня), передусім документи XXVII з'їзду КППС (1986 р.) і XXVII з'їзду Компартії України (1986 р.) та XIX Всесоюзної конференції КППС (1988 р.) [4; 5; 6] містять важливу інформацію про основні напрями політичного розвитку в період перебудови, а також про роль періодичних видань у підтримці проголошеного курсу на демократизацію суспільства. До таких офіційних документів, передусім, слід віднести постанови ЦК КППС «Про літературно-художню критику» (1972 р.) [7], «Про постанову ЦК ВКП(б) від 14 серпня 1946 року «Про журнали «Звезда» і «Ленинград» (1988 р.) [8], «Про деякі питання перебудови центральної партійної преси» (1989 р.) [9, с. 120].

Про механізми реалізації партійних настанов можна судити з архівних документів ЦК Компартії України (постанови, доповідні записки, листи). Показовою щодо цього є доповідна записка трьох відділів ЦК від 28 липня 1988 р., з пропозиціями цензурних заборон та обмежень публікації історичних матеріалів на сторінках журналу «Київ», а також газети «Літературна Україна» [10, с. 77–78].

Дослідження ролі журнальної публіцистики в національному відродженні та боротьбі за утвердження української державності в період «перебудови» (1985–1991 рр.) базоване, передусім, на всебічному вивченні текстів журналів «Київ», «Вітчизна», «Дніпро», «Жовтень» (з 1990 р. – «Дзвін»), «Прапор» (з 1990 р. – «Березіль»), «Золоті ворота», а також інших тогочасних літературно-художніх та громадсько-політичних журналів. Саме на друківаних матеріалах цих журналів (1985 – 1991 рр.) базуватимуться наші подальші міркування.

Ретельне опрацювання журнальних матеріалів дало можливість розкрити особливості української журнальної публіцистики у період її трансформації, з'ясувати місце в процесі відродження національної ідеї та становлення громадянського суспільства. Вивчення змісту журналів допомогло скласти уявлення і про суспільно-політичні умови роботи редакційних колективів та формування ними основних тематичних пріоритетів журнальних видань.

Висновки про змістовно-тематичне, жанрове та ідейне наповнення публіцистичних матеріалів українських журналів доби перебудови зроблено на основі всебічного аналізу опублікованих на їх сторінках статей, творів українських письменників, літературної критики, інтерв'ю, рецензій та інформаційних повідомлень. Зокрема, позицію редакційних колегій та стрижневу лінію усєї редакційної політики щодо підбору автури, тематичного спрямування та рубрикаційної структури часописів у часи перебудови найбільш повно відображають вміщені в них статейні матеріали.

В них автори на підставі осмислення фактів та ситуацій у публіцистичній чи науково-популярній формі доносили до читача своє розуміння та оцінювання проблем соціальної дійсності перебудовного періоду. На сторінках журналів розгорнулася дискусія щодо формування громадянського суспільства, таких його складових, як гласність, свобода слова, багатопартійність.

Саме в цей час у журнальній публіцистиці все помітніше місце займають матеріали, які торкаються «білих плям» української минувшини – Голодомору 1932–1933 рр., політичних репресій, історії козацтва, історико-культурної спадщини. Гостро зазвучали теми української мови, причин та наслідків аварії на Чорнобильській АЕС, введення радянських військ до Афганістану.

Безумовно, що важливе значення для розуміння місця часописів у тогочасному інформаційному просторі як носіїв національної ідеї і української державності має аналітичний огляд вміщених на їх сторінках творів журналістів та письменників, літературної критики та публікацій рецензійного формату, що доповнюють уявлення про проблематику, яку журналістські колективи вважали найбільш актуальною для оприлюднення та обговорення.

Значний інформаційний потенціал мають вміщені в журналах інтерв'ю з відомими людьми, передмови до книг, бібліографічні нотатки, результати анкетувань, некрологи та матеріали культурно-мистецької хроніки, матеріали читацької пошти.

Процес трансформації редакційної політики журналів та посилення уваги до проблем національної ідентичності, історії відображає тематика журнальних публікацій періоду перебудови, аналіз якої дає підстави для узагальнюючих висновків щодо тематичних пріоритетів видань. Зокрема, у цей час на сторінках журналів починають друкуватися історичні праці М. Грушевського – «Історія української козаччини» («Вітчизна», 1989), «Історія України – Русі» («Дніпро», 1990–1991; «Київ», 1990), Д. Яворницького – «Історія запорозьких козаків», І. Крип'якевича «Історія України» («Дзвін», 1990), щоденник В. Винниченка та його книги «Відродження нації» («Київ», 1990–1991), праці М. Зерова («Київ», 1990), статті Л. Лук'яненка («Київ», 1991; «Дніпро», 1991; «Золоті ворота», 1991) та інших авторів, праці яких тривалий час були вилучені з офіційних радянських видань.

Переборюючи цензурні заборони, журнал «Прапор» наприкінці 1980-х рр. на своїх шпальтах надрукував табірну лірику М. Руденка, В. Стуса, Ірини Стасів-Калинець, І. Калинця, а також твори В. Симоненка, Є. Сверстюка, В. Голобородька, В. Кордуна, Гр. Тютюнника, С. Чернілевського, М. Холодного, Т. Осьмачки. На сторінках журналу «Вітчизна» у 1987 р. опубліковано листи репресованого художника-бойчукіста Василя Седляра, уривок з автобіографії Миколи Хвильового. Журнал «Київ» оприлюднив листи відомих дисидентів-шестидесятників, учасників правозахисного руху художників Алли Горської та Опанаса Заливахи.

Журнал «Прапор» з кінця 1980-х рр. у рубриці «Поети української діаспори» представив читачам О. Телігу, Є. Маланюка, Е. Андієвську, О. Веретенченка. У 1991 р. журнал «Дніпро» опублікував три статті з публіцистичної спадщини Олени Теліги.

Варто відзначити позицію українських вчених, висловлену на сторінках журналів щодо публікації цих та інших праць. Так, у вміщеній у журналі «Вітчизна» передмові до праці М. Грушевського «Історія української козаччини» українські історики В. А. Смолій і О. І. Гуржій наголосили на доцільності «перевидання окремих, найбільших і науково вагомих праць історика» [11, с. 167–172].

У передмові до «Щоденників» В. Винниченка у журналі «Київ» літературознавець М. Жулинський, схвально оцінюючи їх публікацію, зазначив, що В. Винниченко «майже на шістьдесят років вилучається з історії української літератури і культури, політично дискредитується і прирікається нашою системою на повну ізоляцію від рідної землі, від завойованого ним широкого читача» [12, с. 91]. Перу М. Жулинського належить також передне слово до спогадів «Невідступне минуле» письменниці із діаспори Тетяни Кардиналовської, які побачили світ у журналі «Дніпро» [13, с. 84–107].

В період перебудови в літературно-художніх та громадсько-політичних журналах започатковуються такі співзвучні часові рубрики, як «Українці в світі», «Українська діаспора», «Слово», «Рух», «Час» («Київ») «Шевченкіана «Вітчизни», «Рідна мова» («Вітчизна»), «Наша доба» («Дзвін»), «Демократизація і гласність», «Українська державність», «Дзвони пам'яті» («Золоті ворота») Під цими рубриками вміщуються літературно-публіцистичні матеріали, присвячені суспільно-політичним, соціально-економічним проблемам, українській культурі, мові, релігії, етнографічним аспектам, повертаються незаслужено забуті імена.

Для вивчення історії журнальної публіцистики 1985–1991 рр. важливими є також інші друковані джерела, зокрема періодична преса. Так, скласти картину функціонування в цей час літературно-художніх та громадсько-політичних журналів дозволило використання матеріалів, передусім «Літературної України», «Вечірнього Києва», «Комсомольського знамени» та інших тогочасних газет, які першими почали виступати проти монополії Компартії в інформаційному просторі. На їх шпальтах з'являються нові рубрики, дедалі активніше порушуються назрілі проблеми суспільного життя, публікуються заборонені до того часу матеріали з історії.

Натомість огляд публікацій партійно-радянських видань – «Правда України», «Радянська Україна», «Прапор комунізму», «Комуніст», «Під прапором ленінізму» – дає можливість простежити, як на практиці втілювалася партійна лінія щодо забезпечення демократизації і гласності та як залежно від політичної кон'юнктури змінювався характер матеріалів цих видань.

Першоджерельну вартість мають матеріали особистісного походження, які становлять окремий джерельний комплекс. Передусім, це спогади, які через особистісне сприйняття подій досліджуваного періоду допомагають відчувати атмосферу часу, в якому доводилося працювати редакційним колективам журналів. Джерела особистісного походження відіграють першорядну роль у відтворенні «живого образу людини» у її неповторній індивідуальності, дають можливість відчувати психологічне тло подій, без чого немислиме їх розуміння.

На особливу увагу заслуговують спогади редакторів та журналістів українських літературно-художніх і громадсько-політичних часописів.

Так, редактор журналу «Київ» В. Дрозд у своїх спогадах розкриває роботу колективу журналу на початковому етапі перебудови, якому доводилося працювати у непростих умовах демонтажу тоталітарних основ суспільного життя. Він наводить факти і характеризує жорстку цензуру, спрямовану проти утвердження демократичних засад у журнальній публіцистиці [14, с. 6–9].

Тема організації роботи редакційного колективу наявна і в спогадах П. Перебийніса, який очолював творчий колектив цього журналу в 1986–2000-х рр. Колишній редактор журналу зазначає, що особливого тиску редколегія і він особисто зазнавали, коли на сторінках часопису почали друкуватися твори В. Винниченка, М. Грушевського, І. Чендея та інших авторів [15, с. 10–15].

У спогадах редактора журналу «Прапор» («Березіль») Ю. Стадниченка, який очолив колектив у 1990 р., йдеться про перебудову роботи журналу, відхід від стереотипів радянського часу, акцентується увага на труднощах, з якими доводилося стикатися, долаючи цензурні перепони [16].

Заступник головного редактора (1980–1990 рр.) журналу «Жовтень» («Дзвін») М. Ільницький у своїх спогадах характеризує атмосферу, в якій доводилося працювати колективу журналу в добу перебудови, наводить приклади творчого підходу журналістів до висвітлення суспільно-політичного життя того часу, їхнього діалогу з читацькою аудиторією [17, с. 131–133].

З точки зору всебічної оцінки розвитку суспільно-політичних процесів, вбачається доцільною публікація на сторінках журналу «Дніпро» у 1990 р. мемуарно-публіцистичних матеріалів провідних фігур тодішнього політичного олімпу Союзу РСР – Б. Єльцина і Є. Лігачова, які уособлювали протилежні політичні напрями розвитку суспільства. Журнал опублікував книгу лідера опозиційного руху, а згодом президента Російської Федерації Б. Єльцина «Сповідь на задану тему» [18, с. 74–93] і статтю одного з високопоставлених партійних функціонерів КПРС доби перебудови Є. Лігачова [19, с. 154–192].

У книзі з промовистою назвою «На зламах епохи» відомий історик С. І. Білокінь ділиться спогадами про свою участь у підготовці до друку і опублікуванні у другій половині 1980-х рр. історичної та мемуарної спадщини М. Грушевського в журналі «Київ» з передмовою Ф. Шевченка. Описаний ним перебіг подій і наведені факти розкривають форми і методи партійної цензури в час, коли журналістика ще перебувала в залежності від панівної ідеології [20, с. 300–330]. Темі партійного «керівництва» засобами масової інформації присвячені спогади колишнього працівника ЦК Компартії України О. Васильєва [21].

Редактору літературно-мистецького і громадсько-політичного журналу «Дзвін» Р. Федоріву, який 32 роки очолював часопис, в тому числі й у добу перебудови, присвячені спогади його дружини Ольги Міліянчук-Федорів. Вони містять, зокрема, інформацію про його роботу на чолі журналу в складних умовах ідеологічного диктату, уміння організувати роботу журналістського колективу [23; 77].

Видову належність використаних джерел урізноманітнюють дані анкетування відомих письменників, митців та читачів щодо діяльності літературно-художніх і громадсько-політичних журналів, а також інших суспільно значущих проблем. Зокрема, важливе значення для з'ясування ролі журналу «Дніпро» в розвитку літературно-публіцистичного процесу в роки перебудови мали відповіді на анкету таких знаних українських діячів культури, як Олесь Гончар, Борис Олійник, Юрій Збанацький, Віталій Коротич, Дмитро Гнатюк, Ганна Чубач [24, с. 3–44].

Журнал «Вітчизна» провів також під рубрикою «Перебудова: слово і справи» анкетування серед літературознавців, критиків і письменників щодо оцінювання стану сучасної української літератури та перспективи її розвитку в

нових умовах [25]. Цей же журнал провів анкету і серед читачів, в якій вони висловлювали свої оцінки і пропозиції щодо змісту часопису [26].

Суттєвим доповненням джерельної бази досліджуваної нами проблеми є біографічні та бібліографічні видання, що побачили світ в роки незалежності. Зокрема, розширюють уявлення про редакційні колективи і авторів публікацій журналів «Київ», «Вітчизна», «Дніпро», «Дзвін» («Жовтень»), «Березіль» («Прапор») та інших часописів періоду перебудови просопографічні напрацювання в галузі журналістики, започатковані львівськими науковцями. У 1993 р. ними підготовлене і здійснене видання збірників «Українська журналістика в іменах», які становитимуть основу майбутньої однойменної кількатомної енциклопедії.

Матеріали, що увійшли до цих збірників, розкривають основні віхи життя, громадської, політичної і культурної діяльності понад тисячі постатей у редакційно-видавничій та газетярській справі. Крім суто біо-бібліографічних відомостей, значна частина опублікованих статей, що включені до збірників, органічно доповнена аналітичним компонентом, зокрема висвітлено соціально-історичне і політичне тло, яке сприяло формуванню того чи іншого журналіста, редактора, видавця, проаналізовано його творчий доробок тощо.

У ході роботи над збірниками «Українська журналістика в іменах» вченими введено до наукового обігу чимало відомостей про життя і діяльність українських журналістів, редакторів та видавців, в тому числі і періоду, що досліджується, імена яких до цього часу залишалися маловідомими. Станом на 2011 р. побачили світ 18 випусків цієї комплексної праці за редакцією М. Романюка [27].

Конкретну інформацію про наукову розробку та бібліографію проблеми історії журналістики містять покажчики «Українське журналістикознавство в працях Інституту журналістики Київського національного університету ім. Т. Шевченка» [28] та «Українське журналістикознавство. Дисертаційні дослідження. 1892–2000 рр.» із вступною статтею «Здобутки українського журналістикознавства в Київському університеті» В. Різуна та Б. Чернякова. Вміщені в них описи праць вчених та інша бібліографічна інформація з проблем журналістики сприяють утвердженню системного підходу і є важливою передумовою проведення наукових досліджень української періодики [29].

Науковий аналіз теми суттєво полегшує наявність електронних бібліографічних покажчиків – альтернативи традиційним. На сьогодні вони є найбільш поширеним засобом існування бібліографічної інформації у віртуальному середовищі. Серед них – «Покажчик за абеткою прізвищ авторів – ugrs.org», в якому вміщена бібліографічна інформація окремих номерів журналів «Київ», «Вітчизна», «Дніпро», «Дзвін» («Жовтень»), «Березіль» («Прапор») та інших часописів [30].

Ще однією категорією використаних джерел є статистичні матеріали, передусім статистичні збірники Книжкової палати України про газети і журнали. Інформація про українську журнальну періодику періоду перебудови

міститься у збірнику «Друк України (1986–1990). Статистичний збірник», підготовленому у 1999 р. [31].

Висновок. Отже, джерельна база теми характеризується видовою розмаїтістю матеріалів та всебічністю охоплення ними предмета дослідження. Вона достатньо репрезентативна і може забезпечити досягнення мети дослідження та розв'язання поставлених завдань. Широке використання опублікованих та архівних документів в поєднанні з друкованими матеріалами літературно-художніх та громадсько-політичних журналів 1985–1991 рр., які становлять основу джерельної бази, дозволяє вичерпно й різноаспектно висвітлити питання, що перебували в суспільному дискурсі доби перебудови, створити цілісну картину журнальної публіцистики доби перебудови та її ролі в національному відродженні, а також зробити відповідні висновки й узагальнення щодо функціонування засобів масової інформації в Україні напередодні проголошення її незалежності.

Список використаних джерел

1. Конституція (основний Закон) Української Радянської Соціалістичної Республіки : прийнята позачерговою сьомою сесією Верховної Ради Української РСР дев'ятого скликання 20 квітня 1978 року // Хрестоматія з історії держави і права України / упоряд. : А. С. Чайковський (кер.), О. А. Копиленко, В. М. Кривоніс, В. В. Свистунов, Г. І. Трофанчук. – К. : Юрінком Інтер, 2003. – 656 с.
2. Про пресу та інші засоби масової інформації: Закон Союзу Радянських Соціалістичних Республік // Відомості Верховної Ради України (ВВРУ). – К., 1990. – № 26.
3. Материалы XIX Всесоюзной конференции Коммунистической партии Советского Союза, 28 июня – 1 июля 1988 г. – М. : Политиздат, 1988. – 160 с.
4. Материалы XXVII съезда Коммунистической партии Украины. – К. : Политиздат Украины, 1986. – 140 с.
5. XXVII съезд Коммунистической партии Советского Союза, 25 февраля – 6 марта 1986 г. : стеногр. отчет. – Т. 1. – М. : Политиздат, 1986. – 654 с.
6. XXVII съезд Коммунистической партии Советского Союза, 25 февраля – 6 марта 1986 г. : стеногр. отчет. – Т. 2. – М. : Политиздат, 1986. – 320 с.
7. О литературно-художественной критике : постановление ЦК КПСС от 21 января 1972 года // Вопросы идеологической работы КПСС. – М., 1972. – С. 525.
8. О постановлении ЦК ВКП(б) от 14 августа 1946 года «О журналах «Звезда» и «Ленинград» : постановление ЦК КПСС от 20 октября 1988 г. // Известия ЦК КПСС. – 1989. – № 1. – С. 45.
9. О некоторых вопросах перестройки центральной партийной печати : постановление ЦК КПСС // Известия ЦК КПСС. – 1989. – № 10. – С. 120.
10. Центральний державний архів громадських об'єднань України (ЦДАГО України). – Ф. 1. Центральний Комітет Комуністичної партії України. – Оп. 32. – Спр. 2447. – Арк. 77–78.
11. Смолій В. А. Спадщина. Передмова до: Грушевський М. Історія української козащини / В. А. Смолій, О. І. Гуржій // Вітчизна. – 1989. – № 1. – С. 167–172.

12. Жулинський М. Г. Усі сорок років творчого життя. «Щоденник Володимира Винниченка» / М. Г. Жулинський // Київ. – 1990. – № 9. – С. 91–93.
13. Кардиналовська Т. Невідступне минуле (Жулинський Микола. Передне слово) / Т. Кардиналовська // Дніпро. – 1991. – № 9. – С. 84–107 ; Дніпро. – 1991. – № 10. – С. 103–129.
14. Дрозд В. Линвоходці над ареною з дикими звірами / В. Дрозд // Київ. – 2003. – № 1. – С. 6–9.
15. Перибийніс П. «Київ» – пісня моя золота / П. Перебийніс // Київ. – 2003. – № 1. – С. 10–15.
16. Юрій Стадниченко: від «Прапора» до «Березоля» [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.timeua.info/140509/stadnichenko.html/>
17. Ільницький М. Два десятиліття поряд : до 75-річчя від дня народження Р. Федоріва / М. Ільницький // Дзвін. – 2005. – № 12. – С. 131–133.
18. Єльцин Б. М. Сповідь на задану тему / Б. М. Єльцин // Дніпро. – 1990. – № 11. – С. 74–93.
19. Лігачов Є. У Кремлі й на Старій площі / Є. Лігачов // Дніпро. – 1991. – № 7. – С. 154–192.
20. Білокінь С. На зламах епохи. Спогади історика / С. Білокінь ; НАНУ ; Ін-т історії України. – Біла Церква : Вид. Олександр Пшонківський, 2005. – 336 с.
21. Васильєв О. Пресою керували всі, кому не ліньки. Спогади колишнього відповідального працівника ЦК КПУ / О. Васильєв // Журналіст України. – 1994. – № 1–2. – С. 20–24.
22. Терещук Г. Десять років без письменника Романа Федоріва [Електронний ресурс] / Г. Терещук. – Режим доступу : <http://www.radiosvoboda.org/content/article/2337225.html>
23. Журнал «Дзвін» нагородив лауреатів премією ім. Р. Федоріва та пташиним щebetом [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zik.com.ua/ua/news/2010/12/28/264214>
24. На запитання анкети відповідають: Олесь Гончар, Борис Олійник, Богдан Онуфрик, Юрій Збанацький, Віталій Коротич, Дмитро Гнатюк, Ганна Чубач // Дніпро. – 1987. – № 1. – С. 3–44.
25. Перебудова: слово і справи // Вітчизна. – 1987. – № 12. – С. 163.
26. До читачів. Анкета «Вітчизни» // Вітчизна. – 1987. – № 6. – С. 207.
27. Українська журналістика в іменах / ред. М. М. Романюк. – Львів, 1994. – Вип. 1. – 234 с. ; 1995. – Вип. 2. – 338 с. ; 1996. – Вип. 3. – 424 с. ; 1997. – Вип. 4. – 352 с. ; 1998. – Вип. 5. – 412 с. ; 1999. – Вип. 6. – 472 с. ; 2005. – Вип. 12. – 616 с. ; 2011. – Вип. 18. – 456 с.
28. Журналістикознавчі публікації у серіальних виданнях Київського університету імені Тараса Шевченка 1958–1998: бібліограф. покажч. / Київ. ун-т ім. Тараса Шевченка, Ін-т журналістики; уклад. Б. І. Черняков. – К., 1999. – 32 с.
29. Українське журналістикознавство. Дисертаційні дослідження. 1992–2000 рр. : бібліогр. покажч. / Київ. нац. ун-т ім. Тараса Шевченка. Ін-т журналістики ; уклад. Б. І. Черняков. – К., 2000. – 63 с.
30. Покажчик за абеткою прізвищ авторів – [ursr.org](http://www.ursr.org/). [Електронний ресурс]. – Режим доступу : // <http://www.ursr.org/>
31. Друк України (1986–1990) : стат. зб. – К. : Книжкова палата, 1999. – 238 с.

References

1. Konstytutsiia (osnovnyi Zakon) Ukrainskoi Radianskoi Sotsialistychnoi Respubliki : pryiniata pozacherhovoio somoio sesiieiu Verkhovnoi Rady Ukrainskoi RSR deviatoho sklykannia 20 kvitnia 1978 roku // Khrestomatia z istorii derzhavy i prava Ukrainy / uporiad. : A. S. Chaikovskiy (ker.), O. A. Kopylenko, V. M. Kryvonis, V. V. Svystunov, H. I. Trofanchuk. – K. : Yurinkom Inter, 2003. – 656 s.
2. Pro presu ta inshi zasoby masovoi informatsii : Zakon Soiuzu Radianskykh Sotsialistychnykh Respublik // Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy (VVRU). – K., 1990. – № 26.
3. Materialy XIX Vsesoiuznoi konferentsiyi Kommunisticheskoi partiyi Sovetskogo Soiuzu, 28 iunia – 1 iulia 1988 g. – M. : Politizdat, 1988. – 160 s.
4. Materialy XXVII sjezda Kommunisticheskoi partiyi Ukrayiny. – K. : Politizdat Ukrayiny, 1986. – 140 s.
5. XXVII sjezd Kommunisticheskoi partiyi Sovetskogo Soiuzu, 25 fevralia – 6 marta 1986 g. : stenogr. otchet. – T. 1. – M. : Politizdat, 1986. – 654 s.
6. XXVII sjezd Kommunisticheskoi partiyi Sovetskogo Soiuzu. 25 fevralia – 6 marta 1986 g. : stenogr. otchet. – T. 2. – M. : Politizdat, 1986. – 320 s.
7. O literaturno-khudozhestvennoi kritike : postanovleniye TsK KPSS ot 21 yanvaria 1972 goda // Voprosy ideologicheskoi raboty KPSS. – M., 1972. – S. 525.
8. O postanovleniyi TsK VKP(b) ot 14 avgusta 1946 goda «O zhurnalakh «Zvezda» i «Leningrad» : postanovleniye TsK KPSS ot 20 oktiabria 1988 g. // Izvestiya TsK KPSS. – 1989. – № 1. – S. 45.
9. O nekotorykh voprosakh perestroiky tsentralnoi partiynoi pechati : postanovleniye TsK KPSS // Izvestiya TsK KPSS. – 1989. – № 10. – S. 120.
10. Tsentralnyi derzhavnyi arkhiv hromadskykh obiednan Ukrainy (TsDAHO Ukrainy). – F. 1. Tsentralnyi Komitet Komunistychnoi partii Ukrainy. – Op. 32. – Spr. 2447. – Ark. 77–78.
11. Smolii V. A. Spadshchyna. Peredmova do: Hrushevskiy M. Istoriia ukrainskoi kozachchyny / V. A. Smolii, O. I. Hurzhii // Vitchyzna. – 1989. – № 1. – S. 167–172.
12. Zhulynskiy M. H. Usi sorok rokiv tvorchoho zhyttia. «Shchodennyk Volodymyra Vynnychenka» / M. H. Zhulynskiy // Kyiv. – 1990. – № 9. – S. 91–93.
13. Kardynalovska T. Nevidstupne mynule (Zhulynskiy Mykola. Perednie slovo) / T. Kardynalovska // Dnipro. – 1991. – № 9. – S. 84–107 ; Dnipro. – 1991. – № 10. – S. 103–129.
14. Drozd V. Lynvokhodtsi nad arenoiu z dykymy zviramy / V. Drozd // Kyiv. – 2003. – № 1. – S. 6–9.
15. Perybyinis P. «Kyiv» – pisnia moia zolota / P. Perebyinis // Kyiv. – 2003. – № 1. – S. 10–15.
16. Iurii Stadnychenko: vid «Prapora» do «Berezolia» [Elektronnyi resurs]. – Rezhym dostupu : <http://www.timeua.info/140509/stadnichenko.html/> – Nazva z ekrana.
17. Ilnytskyi M. Dva desiatylittia poriad : do 75-richchia vid dnia narodzhennia R. Fedoriva / M. Ilnytskyi // Dzvin. – 2005. – № 12. – S. 131–133.
18. Ieltsyn B. M. Spovid na zadanu temu / B. M. Yeltsyn // Dnipro. – 1990. – № 11. – S. 74–93.
19. Lihachov Ye. U Kremli y na Starii ploshchi / Ye. Lihachov // Dnipro. – 1991. – № 7. – S. 154–192.

20. Bilokin S. Na zlamakh epokhy. Spohady istoryka / S. Bilokin ; NANU ; In-t istorii Ukrainy. – Bila Tserkva: Vyd. Oleksandr Pshonkivskyi, 2005. – 336 s.
21. Vasyliiev O. Presoiu keruvaly vsi, komu ne linky. Spohady kolyshnoho vidpovidalnoho pratsivnyka TsK KPU / O. Vasyliiev // Zhurnalist Ukrainy. – 1994. – № 1–2. – S. 20–24.
22. Tereshchuk H. Desiat rokiv bez pysmennyka Romana Fedoriva [Elektronnyi resurs] / H. Tereshchuk. – Rezhym dostupu : <http://www.radiosvoboda.org/content/article/2337225.html>
23. Zhurnal «Dzvin» nahorodyv laureativ premiieiu im. R. Fedoriva ta ptashynym shchebetom [Elektronnyi resurs]. – Rezhym dostupu : <http://zik.com.ua/ua/news/2010/12/28/264214>
24. Na zapytannia ankety vidpovidaiut: Oles Honchar, Borys Oliinyk, Bohdan Onufryk, Yurii Zbanatskyi, Vitalii Korotych, Dmytro Hnatiuk, Hanna Chubach // Dnipro. – 1987. – № 1. – S. 3–44.
25. Perebudova: slovo i spravy //Vitchyzna. – 1987. – № 12. – S. 163.
26. Do chytachiv. Anketa «Vitchyzny» // Vitchyzna. – 1987. – № 6. – S. 207.
27. Ukrainska zhurnalistyka v imenakh / red. M. M. Romaniuk. – Lviv, 1994. – Vyp. 1. – 234 s. ; 1995. – Vyp. 2. – 338 s. ; 1996. – Vyp. 3. – 424 s. ; 1997. – Vyp. 4. – 352 s. ; 1998. – Vyp. 5. – 412 s. ; 1999. – Vyp.6. – 472 s. ; 2005. – Vyp. 12. – 616 s. ; 2011. – Vyp. 18. – 456 s.
28. Zhurnalistykoznavchi publikatsii u serialnykh vydanniakh Kyivskoho universytetu imeni Tarasa Shevchenka 1958–1998: bibliohraf. pokazhch. / Kyiv. un-t im. Tarasa Shevchenka, In-t zhurnalistyky; uklad. B. I. Cherniakov. – K., 1999. – 32 s.
29. Ukrainske zhurnalistykoznavstvo. Dysertatsiini doslidzhennia. 1992–2000 rr. : bibliohr. pokazhch. / Kyiv. nats. un-t im. Tarasa Shevchenka. In-t zhurnalistyky ; uklad. B. I. Cherniakov. – K., 2000. – 63 s.
30. Pokazhchyk za abetkoiu prizvyshch avtoriv – ursr.org. [Elektronnyi resurs]. – Rezhym dostupu : // <http://www.ursr.org/>
31. Druk Ukrainy (1986–1990) : stat. zb. – K. : Knyzhkova palata, 1999. – 238 s.

V. V. Danilevsky

Ukrainian periodicals of the period of perestroika (1985 – 1991): source characteristics

The socio-political, literary and periodical period of perestroika (1985–1991) became an information platform for pluralism of opinions, views and orientations and a source of comprehensive information, was the bearer of the national idea and an important factor in awakening the patriotic feelings and the development of the Ukrainian independence movement.

The problems of the functioning of Ukrainian journalism in the years of perestroika through the prism of source analysis have not yet become the subject of a thorough historical study in modern thinking. Given that the problems of journalism during the period of perestroika are insufficiently covered in scientific literature, the study of the stated theme is possible only provided a comprehensive study of the periodicals themselves – magazines, which were published during 1985–1991. In addition to journal publications, there is different in character source

complex – documents of official origin, archival materials, as well as memoirs and sources of electronic origin.

Following the established approaches, the updated source database can be conditionally classified into the following groups: 1) published official legislative acts, documents of state authorities and party bodies of the period of the Soviet Union; 2) printed materials of literary, artistic and political magazines (1985 – 1991), which form the basis of the source base; 3) periodicals (newspapers, magazines), memoirs; 4) unpublished and published archival documents; 5) documents of personal origin (memoirs of editorial staff and authors, letters from readers, etc.); 6) sources of electronic origin.

The study of the role of journalism in national revival and the struggle for the establishment of Ukrainian statehood during the period of "perestroika" (1985–1991) is based, first of all, on a comprehensive study of the texts of the magazines "Kiev", "Vitchyzna", "Dnipro", "Zhovten" (since 1990 – "Dzvin"), "Prapor" (since 1990 – "Berezil"), "Zoloti vorota", as well as other literary, artistic and political magazines of that time.

Thorough processing of magazine materials has made it possible to reveal the features of Ukrainian journalism during its transformation, to find out its place in the process of revival of national idea and formation of civil society. Studying the content of magazines also helps to understand socio-political conditions of editorial teams and their formation of the main thematic priorities of magazines.

Other printed sources, including the periodicals, are also important for studying the history of journalism in 1985–1991. The use of materials, first of all "Literaturna Ukraina", "Vechirniy Kyiv", "Komsomolskoe znamya" and other newspapers has allowed to make a picture of functioning at this time of literary-artistic and public-political magazines.

So, the source base of the topic is characterized by the species diversity of the material and the comprehensive coverage of the subject matter. It is sufficiently representative and can ensure the achievement of the goal of the research and the solution of the tasks. The wide use of published and archival documents in combination with the printed materials of literary-artistic and public-political magazines 1985–1991 allows comprehensive and diverse coverage of issues that were in the public discourse during the perestroika, creates a holistic picture of journalism of the era of perestroika and its role in the national revival, as well as draws appropriate conclusions and generalizations about the functioning of the media in Ukraine on the eve of independence.

Keywords: authors, journals, reorganization, press, publications, journalism, editor, memoirs, society, magazine.